

Täysistunto

Keskiviikko 22.6.2022 klo 14.01—15.43

10. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi positiivisesta luottotietorekisteristä ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 22/2022 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 17/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö TaVM 17/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelu, edustaja Soinikoski. [Sanni Grahn-Laasonen: Saako esitellä?] — Joo, valiokunnan puheenjohtaja, Grahn-Laasonen.

Keskustelu

14.56 **Sanni Grahn-Laasonen kok** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Esittelen talousvaliokunnan mietinnön koskien lakia positiivisesta luottotietorekisteristä. Tämä on tärkeä lainsäädäntöhanke, jota on valmisteltu pitkään, ja se liittyy kotitalouksien pitkään kasvaneeseen velkaantumiseen ja toimiin, joilla pyritään torjumaan ylivelkaantumista. Positiivisen luottotietorekisterin tarvetta korostavat luottomarkkinoiden muuttuminen ja kansainväliset käytännöt, ja asia sisältyy myös komission vuodelle 2019 jo hyväksymisiin maakohtaisiin talouspoliittisiin suosituksiin, eli on arvioitu, että tämä on toimi, joka voisi helpottaa tilannetta.

Olemme talousvaliokunnassa korostaneet positiivisen luottotietorekisterin tarvetta jo monissa vaiheissa ja kiirehtineet uudistuksen valmistelua. Esimerkiksi kun valmistelimme mietinnön maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämisestä, totesimme siinä yhteydessä, että tämä positiivinen luottotietorekisteri on sille tärkeä vastinpari ja osaltaan lieventää tämän jo tehdyn maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämistä koskevan sääntelyn mahdollisia luottokelpoisuuden arviointia heikentäviä vaikutuksia.

Talousvaliokunta pitää tätä hallituksen esitystä siis tärkeänä, sääntelyä perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa yksimielisesti sen hyväksymistä muutamien teknisluonteisten muutoksin.

Positiivisen luottotietorekisterin on tarkoitus toimia luotonantajia, valvontaviranomaisia ja kansalaisia palvelevana tietokantana, jonka avulla luotonantaja voisi nykyistä paremmin arvioida luotonhakijan maksukykyä. Kansalaisille vapaaehtoinen, kattavilla, laajoilla ja yhdenmukaisilla määritelmillä ja raportoiduilla tiedoilla katettu luottorekisteri toimisi myös oman talouden seurannan välineenä. Näin edistettäisiin kokonaisvelkaantumisen hahmottamista ja ehkäistäisiin ylivelkaantumista, eli olisi olemassa nykyistä helpompi työkalu sitä varten, että ihmiset voivat seurata ja hahmottaa myöskin omaa talouttaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2022 vp

Kattavan tietosisällön merkitys nousi esille valiokunnan asiantuntijakuulemisissa, Tältä osin talousvaliokunta pitää puutteellisena taloyhtiölainojen jättämistä esityksen ulkopuolelle. Se on erittäin harmillista, sillä valiokunnan saaman selvityksen mukaan taloyhtiölainojen osakaskohtaiset velkaosuudet muodostavat 14 prosenttia kotitalouksien velan kokonaismäärästä, ja nämä taloyhtiölainat ovat usein juuri se osa henkilön velkarasitusta tai velkataakkaa, jota on vaikea hahmottaa ikään kuin omaksi, itselle kuuluvaksi vastuuksi. Eli olisi erittäin tärkeätä, että taloyhtiölainat saataisiin luottotietorekisteriin mahdollisimman nopeasti, ja kiirehdimme valiokuntana myöskin tätä jatkovalmistelua.

Lopuksi talousvaliokunta kiinnittää huomiota rekisterin vaikutuksiin, luotonmyöntöprosesseihin ja kuluttajille mahdollisesti siirtyviin kustannuksiin. Valiokunta kiinnittää kriittistä huomiota järjestelmän arvioituun kustannustasoon. Huolimatta korkeista tietosuojaa ja tietojen hallintaa koskevista vaatimuksista pitää valiokunta arviota käytetyistä henkilötyövuosista korkeana. Siis pidämme tätä kalliina hankkeena, ja toivomme, että erityisesti kun toimeenpannaan tätä rekisteriä, käytäisiin myös läpi nämä kustannukset ja huolellisesti arvioitaisiin, miten tämä voidaan tehdä mahdollisimman tehokkaasti myös ajatellen valtion budjettia.

Näiden huomioiden jälkeen talousvaliokunnan päätösehdotus yksimielisesti on, että eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen 22/2022 sisältyvät 2. ja 3. lakiehdotuksen ja että eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen sisältyvät 1. ja 4. lakiehdotuksen.

Tässä lyhyt esittely. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Soinikoski.

15.01 Mirka Soinikoski vihr: Arvoisa puhemies! Lähes 400 000 suomalaisella on maksuhäiriömerkintä. Erityisen huolestuttavaa on, että nuorten velkaantuminen ja maksuhäiriömerkinnät ovat kasvaneet vauhdilla koko 2010-luvun. On selvää, että suomalaisten velkakierre pitää saada taitettua, siksi kotitalouksien ylivelkaantumisen taltuttamiseksi on tehty useita toimenpiteitä tällä kaudella. Nyt käsittelyssä oleva lakiehdotus positiivisesta luottotietorekisteristä mahdollistaa sen, että luotoista ja maksukyvyistä tallennettaisiin tietoja keskitetysti ja rekisterin avulla luotonantajat voisivat nykyistä helpommin arvioida lainanhakijan todellista maksukykyä.

Arvoisa puhemies! Talousvaliokunta piti saamansa selvityksen mukaan positiivista luottorekisteriä hyvänä toimenpiteenä suomalaisten ylivelkaantumisen hillintään. Valiokunnan mietinnön mukaan positiivinen luottorekisteri parhaimmillaan torjuu suomalaisten ylivelkaantumista useilla eri mekanismeilla, kun sekä luotonhakijalla että luotonantajalla on kokonais käsitys luotonhakijan taloudellisesta tilanteesta. Samalla se lisää päätöksenteon tueksi tietoa, jonka avulla ylivelkaantumiseen pystytään puuttumaan aikaisempaa hanakammin. Se kuitenkin edellyttää sitä, että järjestelmän kehittämisessä ja sääntelyn seurannassa kiinnitetään erityistä huomiota tietosisältöön ja rekisterin käyttötarkoituksen kattavuuteen.

Rekisteritietojen on oltava yleistasoisesti hyödynnettävissä myös tutkimustarkoituksiin. Jatkossa meidän on varmistettava järjestelmän tekninen toimivuus ja riittävät resurssit, jotta järjestelmä toimii mahdollisimman hyvin suomalaisten ylivelkaantumisen taittamisessa ja ohjaa ihmisiä kestävämpään talouden hallintaan. Sen on myös ohjattava luotonantajia vastuullisempaan toimintakulttuuriin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2022 vp

Arvoisa puhemies! Positiivinen luottotietorekisteri on tärkeä työkalu suomalaisten ylivelkaantumisen ehkäisyssä ja hillitsemisessä, mutta se ei saa vaarantaa yksityishenkilöiden tietosuojaa. Tähän asiaan lakivaliokunta kiinnitti huomiota lausunnossaan, jossa korostettiin toimivan ja tehokkaan valvonnan merkitystä. Luottotietorekisteri sisältää laajoja tietoja yksityishenkilöistä ja heidän taloudellisesta asemastaan.

Lakivaliokunta kannattaa ehdotettua ratkaisua, jossa ilmoitus- ja ilmoittautumisvelvollisuuden valvonta on osoitettu eri viranomaiselle kuin varsinainen rekisterinpito. Hajautettu valvonta on kannatettavaa, sillä kuluttajaluotonantajien velvollisuuksien noudattamista on valvottava sen viranomaisen taholta, joka muutenkin toimii kyseisen luotonantajan toimilupa- ja rekisteröintiviranomaisena. Tarkkuus eri viranomaisten velvollisuuksissa ja valvontavastuussa on äärimmäisen tärkeää, jotta yksityishenkilöiden tietosuojasta pystytään huolehtimaan parhaalla mahdollisella tavalla. Tähän on kiinnitettävä erityistä huomiota myös lain käyttöönottovaiheessa.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Laukkanen.

15.04 Antero Laukkanen kd: Arvoisa herra puhemies! Positiivista luottotietorekisteriä on kovasti mainostettu hienona asiana. Suhtaudun siihen hieman kriittisesti seuraavin perustein.

Oikeusministeriö teetti vuonna 2018 selvityksen, jossa todetaan positiivisten luottotietojen tarve ja nähdään, että tällainen olisi syytä perustaa. Jostain kummasta syystä tämän luottorekisterin nimeksi valittiin positiivinen luottorekisteri. Osa lausuntopalautteiden antajista kuitenkin katsoi, että selvityksessä esille tuodut tavoitteet voitaisiin saavuttaa olemassa olevia keinoja kehittämällä ja olemassa olevaa sääntelyä tarkentamalla. Vaikka uuden luottorekisterin perustamista pidetään laajasti tarpeellisena erityisesti pankkien toimesta, niin hallituksen esitys ei perustele riittävästi sitä, miten esitys käytännössä ehkäisee ylivelkaantumista. Tähän kiinnitti huomiota myös lain arviointineuvosto lausunnossaan. Lisäksi useat luotonantajat eivät kuulu rekisterin piiriin, joten kaikkia tietoja ei ole mahdollista saada kuluttajan luottotilanteesta. Lain tarkoitus ei näiltä osin toteudu.

Luotonantajan velvollisuus arvioida kuluttajan luottokelpoisuutta on jo nyt kirjattu useaan eri lakiin — luottotietolakiin, kuluttajansuojalakiin — ja Finanssivalvonnan sitoviin tarkentaviin ohjeisiin, joiden keskeinen sisältö on se, että luoton myöntämisen tulee aina perustua luottoanalyysiin. Tätä rekisterilakia ei siis olisi tarvittu ollenkaan.

Kuluttajansuojalain 7 luvun 14 §:n 1 momentin mukaan luotonantajan on ennen luottosopimuksen tekemistä arvioitava, kykeneekö kuluttaja täyttämään luottosopimuksen mukaiset velvoitteensa — niin sanottu kuluttajan luottokelpoisuusarviointi. Arviointi on tehtävä kuluttajan tuloja ja muita taloudellisia olosuhteita koskevien riittävien tietojen perusteella. Pykälää koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa on selostettu varsin yksityiskohtaisesti, mitä seikkoja luotonantajan yleensä tulisi vähintään selvittää. Jos siis rahalaitokset jo nykyisellään noudattaisivat näitä ohjeita ja jos niiden noudattamista valvottaisiin, mikä olisi Finanssivalvonnan tehtävä, niin ylivelkaantuneita olisi huomattavasti vähemmän eikä nyt esitettävää lakia luottorekisteristä tarvittaisi.

Kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, tämä esitys on erittäin kallis. Se on kallis ja byrokraattinen. Se aiheuttaa merkittäviä lisäkuluja valtiolle, rahalaitoksille ja ennen kaikkea kansalaisille, jotka omissa luottokustannuksissaan tämänkin uuden hankkeen hinnan maksavat. Esityksen perusteluissa tuodaan esille se seikka, ettei todellisia kuluja voi tässä vai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2022 vp

heessa edes arvioida. Lausunnoissa on myös pidetty kustannuksien arviointia liian alhaisena.

Puhemies! Hallituksen esityksen nimeksi on valikoitunut positiivinen luottorekisteri. Nimi on epäonnistunut. Kuluttajien luottotietojen rekisteröinnissä ei ole mitään positiivisuuteen viittaavaa — ne ovat vain tietoja. Mikään muu maa Euroopassa ei käytä luottorekisteristä ilmaista positiivinen luottorekisteri. Poikkeavuus on ilmeinen. Lain nimen tulee olla neutraali eikä tunnelautunut. Nimi voisi olla, kuten muutamat asiantuntijat ehdottivat, laki luottorekisteristä tai luottorekisterilaki, jolloin se olisi johdonmukainen esimerkiksi luottolaki-nimen kanssa.

Asiantuntijakuulemisessa kävi myös ilmi, että luottotietojen ajantasaisuus on käytännössä vaikea toteuttaa ja vaatii runsaasti henkilöstöä, mikä lisää kustannuksia. Myönteististä luotoista ja niissä tapahtuvista muutoksista olisi ilmoitettava tämän esityksen mukaan viimeistään toisena arkipäivänä. Käytännössä tämä tulee olemaan erittäin vaikeaa ja vaatimaan merkittävää lisäystä henkilöstöön ottaen huomioon ulosoton piirissä olevien maksuhäiriöisten määrän.

Arvoisa puhemies! Verohallinto kiinnittää huomiota siihen, ettei esityksessä riittävällä tarkkuudella määritellä, mitä luotonsaajan salassa pidettäviä tietoja luottotiedoista voidaan luovuttaa. Oikeusministeriö ei kuitenkaan vastineessaan pitänyt täsmennystä tarpeellisenä. Tämä tekee esityksestä haavoittuvan kansalaisten yksityisyyden kannalta. Suomen Yrittäjät kiinnitti lausunnossaan huomiota hallituksen esityksen yritysvaikutuksiin siltä osin kuin on kyse toiminimiyrittäjistä, joiden luottokelpoisuutta arvioitaisiin luonnollisina henkilöinä, ja erityisesti ehdotetun sääntelyn vaikutuksista työllistymiseen. Se katsoo, että olisi ollut erittäin tärkeää arvioida hyvin perusteellisesti esitykseen liittyvät yritysvaikutukset. Esitys saattaa hidastaa ja heikentää merkittävästi luotonsaantia. Suomen Yrittäjiä ei lainvalmistelussa kuultu ollenkaan.

Puhemies! Päätelmäni on: hallituksen esitystä voidaan pitää siinä määrin keskeneräisenä, ettei sitä tulisi saattaa voimaan tässä muodossa ollenkaan.

Puhemies! Olisi ollut hienoa tehdä tämä asia kunnolla alusta loppuun saakka — ei kiireellä vaan sillä tavalla, että tämä luottorekisteri palvelisi ennen kaikkea kuluttajia. Nyt se palvelee vain pankkien, rahalaitosten kyltymätöntä halua saada meistä loputtomasti tietoa. Tämä digivankila, johon ihmiskuntaa ajetaan, alkaa olla kaltereiltaan jo sen luokan paksuinen, että me olemme tämän digimaailman vankeja emmekä nauti sen tuomista hyödyistä tai vapaudesta. Tämä luottorekisterilaki lisää pankkien tietoa ja tiedon määrää meistä ihmisistä ja tulee vaikeuttamaan luotonsaantia ja kategorisoimaan ihmiset todella merkittävästi erilaisiin ryhmiin, ja myös luoton hinnat tulevat nousemaan niille pienituloisille, jotka niitä luottoja eniten tarvitsisivat. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Hoskonen.

15.11 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa puhemies! Edustaja Laukkasen puheenvuoron jälkeen totean vain lyhyesti sen, että tästä lakipaketista, positiivisesta luottotietorekisteristä, on haaveiltu tietojeni mukaan jo monta vaalikautta. Minun arviointikykyäni ei riitä sanomaan, onko tämä nyt sitten tavattoman huono tai tavattoman hyvä. Se on kuitenkin fakta, että tästä on pitkään haaveiltu, ja periaatehan tässä on vain se yksinkertainen asia, että yritetään hillitä sitä, että ihmiset ylivelkaantuvat ja luottoja on liikaa. Olisi yksi keskitetty tietorekisteri, josta tämä voidaan tarkistaa, kun asiakas menee pankkiin vaikka nyt hakemaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 79/2022 vp

autolainaa tai asuntolainaa tai jotain muuta lainaa. Kannattaa muistaa, että tämä on positiivinen luottotietorekisteri. Onko tuo nimi nyt sitten oikein? Negatiivinen luottotietorekisteri taitaa olla ulosottomerkintä tai maksuhäiriömerkintä. On tässä kuitenkin se hyvä puoli, että tämä on hyvän puolella, niin kuin lainlaajajan aina olla pitää.

Lopuksi, arvoisa puhemies, vielä se, että Euroopan unionissa me tiedämme, mikä on tämä velkaantumiskehitys. Tämä on aivan järkyttävä. Ja edustaja Laukkasen terve epäily sitä kohtaan, onko tämäkään rekisteri hyvä, on sinänsä hyvää arviointia edustaja Laukkaselta. Muistetaan Euroopan unionissa ja Euroopan keskuspankin alueella tapahtuneet stressitestit pankeille. Niitä tietävästi suoritettiin noin kymmenen kappaletta, ja siitäkin huolimatta pankkeja kaatui. Ikävä kyllä pahoin pelkään, että jo ensi vuoden puolella tämä sama ilmiö toistuu, että ylivelkaantuneet maat joutuvat ongelmiin. Vaikka niitä testejä tehdään, niin siitä huolimatta ollaan pulassa.

Kaikki me tiedämme, että kun velkaa on liikaa — niin kuin Suomen valtiollakin on — se tulee aiheuttamaan ongelmia. Tämän kanssa me elämme, mutta sitä vartenhan näitä rekistereitä tarvitaan, että pystytään jonkinlainen kuva muodostamaan luotonottajan taloudellisesta tilanteesta, voiko hän sen luoton koskaan takaisin maksaa.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Laukkanen.

15.13 Antero Laukkanen kd: Arvoisa puhemies! Nyt ehkä hieman selkokielellä: Tosiaan tilanne on sellainen, että luotonantajallahan on velvollisuus, kolmessa eri laissa oleva velvollisuus, selvittää luotonhakijan kaikki mahdolliset tiedot — jopa sellaiset tiedot, joita ei normaalisti ole saatavilla. Hänellä on oikeus ja mahdollisuus kysellä niitä tietoja.

Tämän lain ulkopuolellehan jäävät muun muassa osamaksusopimukset. Minullahan voi olla osamaksusopimus keittiön valmistuksesta, kodinkoneiden ostosta, saunan rakentamisesta. Kaikki tällaiset jäävät ulkopuolelle, jos niitä luottoja ei oteta pankeista. Jos esimerkiksi ostan Askosta uudet kalusteet ja maksan niistä kymppitonnin ja maksan niitä viiden vuoden maksuajalla, tästä ei ole missään rekisterissä mainintaa. Eli tämä jää keskeneräiseksi. Ehkä se on se huoli, joka itselläni tässä oli päällimmäisenä, kun tähän esitykseen tein eriävän mielipiteen. Valitettavasti se ei saanut kannatusta valiokunnassa — eikä ilmeisesti täällä salissakaan tule saamaan — mutta tiedän, että tämä asiointi on juuri niin kuin olen sen kuvannut. Pankkien pitäisi jo nyt selvittää kaikki mahdolliset tiedot, mutta ne eivät tee sitä, joten nyt ne saavat tämmöisen lain, joka automaattisesti niille suoltaa lähes kaiken mahdollisen tiedon meistä ja meidän maksuistamme. — Kiitos.

Yleiskeskustelu on päättynyt.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 22/2022 vp sisältyvien 1.-4. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.